

skúšobný kameň akcieschopnosti komunistických strán, napr. v Bulharsku, Taliansku a predovšetkým Nemecku, Komunistická strana Československa neprešla roku 1923 podobnou prudkou a preverujúcou skúškou akcieschopnosti, teoretickej a ideologickej pripravenosti a organizačnej zomknutosti. Viedla síce boje proti zákonu na ochranu republiky na jar 1923, generálny štrajk 150 000 baníkov v lete 1923 a ťažký predvolebný zápas pred voľbami do obcí a žúp na jeseň 1923, no prudkými a rozhodujúcimi triednymi zápasmi neprešla. V Nemecku naproti tomu revolučná kríza na jeseň 1923 postavila komunistickú stranu do bezprostredného boja za diktatúru proletariátu. Sociálnodemokratické prežitky, ktoré sa v činnosti našej komunistickej strany stali brzdou, stali sa v susednom Nemecku jednou z príčin porážky revolučnej robotníckej triedy, zahnaní komunistickej strany do ilegality, zatýkania a perzekvovania komunistických funkcionárov, demolovania komunistických redakcií a sekretariátov. Po týchto udalostiach nemohlo vo vnútri Komunistickej strany Nemecka nasledovať už roku 1923 nič iné ako prudká a vášnivá, ostrá diskusia nazývajúca veci otvorene pravým menom a nemilosrdne odhaľujúca pravého vinníka porážky — Brandlerovo oportunistické vedenie komunistickej strany. V Komunistickej strane ČSR došlo k vnútrostraníckej diskusii až roku 1924, v podstate až na popud V. kongresu KI, ktorý sa konal v lete 1924.

Nie je to teda neprirodzené, že na jednej strane ľavica nevedela ihneď dostatočne jasne pred straníckymi masami dokázať škodlivú politiku prevažne zaslúžilých a poctivých, vecí oddaných revolucionárov, no zafažených sociálnodemokratickými prežitkami. Ani pravica nemohla za takejto situácie pochopiť dostatočne svoje chyby, priznať sa k nim a tak pristúpiť k prvému kroku ich nápravy. Bolo to tým skôr, že ľavica ako mladý, dravý a zdravý prúd strhla so sebou aj niektoré anarchistické a malomeštiacky radikálne živly, ktoré v diskusii a ešte na sjazde zanesli do diskusie tón osobnej zaujatosti. To všetko bolševizačný proces, prirodzene, ďalej komplikovalo. Príčinu bolestivosti procesu treba vidieť aj v tom, že sami príslušníci ľavice, ktorí vystúpili prvýkrát na V. sjazde KI a vehementne zaútočili proti pravici, hoci mali pravdu a oprávnené sa dostali aj do vedenia strany na II. sjazde KSC, nevedeli potom úspešne splniť úlohy, ktoré na nich ako na bolševizujúce jadro čakali. Niektorí z nich sa dokonca v priebehu času ocitli v radoch ďalších opozičných smerov, úchyliek a frakcií, napr. trockizmu a pod. (Neurath, Kršiak, Tausik, Verčík).

---

státě, který prozatím neprošel tak těžkým hospodářským rozvratem jako na př. v sousedství Německo, Rakousko, Polsko... Celkem se ovšem hospodářský stav zhoršuje, ale hospodářská krise v Československu zatím byla více chronické povahy a vlnitá křivka nezadržitelného úpadku klesala zde k bodu akutní krise poměrně s hodně menší příkrostití než ve státech sousedních. Průmyslová výroba kolísá po dobu let 1919—24 mezi 40—60 % předválečné výroby, zemědělská dosáhla předválečné výše. V Československu zatím nebylo tak prudkých hospodářských otřesů jako ve státech postižených reparacemi a majících za sebou valutární rozvrat." (*Protokol II. sjazdu*, Praha 1925, 32).

Negatívne dôsledky mala tu aj tá skutočnosť, že boj ľavice proti zmierlivosti pravice, proti jej oportunistickému výkladu taktiky jednotného frontu robotníckej triedy zákonite zrodil prvky sektárstva u niektorých príslušníkov ľavice v čase, keď naopak, ústrednou taktikou komunistických strán bola a zostávala za každých okolností taktika jednotného frontu. Šmeralovo chápanie masovosti strany a jej masového vplyvu na úkor jej revolučnosti a nekompromisnosti viedlo jeho odporcov do extrému, k nedostatočne citlivému chápaniu taktiky jednotného frontu, takej významnej otázky, ktorá sa čoraz zrejmejšie stávala životnou otázkou revolučného hnutia a každého jeho boja a zohrala svoju úlohu napr. aj v udalostiach okolo Červeného dňa roku 1928.

* * *

Ak sledujeme bolševizačný proces v rokoch 1924—1929, môžeme pozorovať, že rozhodujúce momenty najzávažnejších zápasov o správnu orientáciu strany prebehli počas vnútrostraníckej diskusie pred II. sjazdom a na II. sjazde roku 1924 a počas vnútrostraníckej diskusie pred V. sjazdom a na V. sjazde v rokoch 1928 a 1929. Od II. sjazdu, ale najmä po III. sjazde roku 1925 až k IV. sjazdu roku 1927 pozorujeme určitú retardáciu procesu.

V priebehu vnútrostraníckej diskusie v našej strane išlo pred II. sjazdom o veľa otázok. Komunistická internacionála na svojom V. kongrese v komisii ustanovenej pre riešenie československej otázky stanovila celý rad problémov, ktorými sa mala strana v nastávajúcom období v diskusii pred sjazdom zaoberať. Boli to predovšetkým otázky odborového hnutia, hnutia závodných výborov, roľnícka a národnostná otázka, organizačná prestavba ap. Nanajvýš dôležitá a pre postup bolševizácie závažná bola otázka organizačnej prestavby strany z miestnych, uličných a dedinských buniek na závodné bunky. Táto otázka sa neprijímala bez odporu a námietok. Jej uskutočnenie súviselo s nesmiernymi technickými prekážkami, ukazovalo perspektívy veľkého organizačného úsilia a vyžadovalo obetavosť a osobnú statočnosť príslušníkov strany, nakoľko prenesenie života strany na závody a veľkostatky prinášalo so sebou zvýšenú perzekúciu od zamestnávateľov a úradov, ktoré zamestnávateľovi slúžili. Popierať však potrebu organizačnej prestavby a jej opodstatnenie nebolo dlho možné. Konečne KSC už na brnenskej konferencii v máji 1924 z popudu EKI z januára 1924 a teda ešte pred V. kongresom KI a pred faktickým začatím bolševizačného procesu prijala uznesenie o organizačnej prestavbe na závodné bunky. Uznesenie sa síce neplnilo dôsledne a často sa nesprávne chápalo, no organizačná prestavba stála v diskusii už pomerne mimo najzávažnejších sporov.

Podobne to bolo s roľníckou otázkou. O základných tézach — o spojeníctve revolučného proletariátu s roľníctvom a poľnohospodárskym roľníctvom, o triednom charaktere dediny — nebolo pochybností. Išlo

viac-menej už o konkretizáciu týchto zásad v záujme úspešného boja proti kapitalizmu v jednotlivých obdobiach, o správne vytyčenie dielových požiadaviek, pre roľníctvo zrozumiteľných a roľníctvo mobilizujúcich. Išlo o sústavnú agitáciu na vidieku, o zintenzívnenie organizačnej práce strany na dedine a veľkostatkoch, o organizáciu triednych zápasov predovšetkým medzi poľnohospodárskymi robotníkmi.

Na druhej strane zostala menej jasná odborová otázka. Zostáva faktom, že odborová otázka, hoci bola veľmi dôležitou súčasťou taktiky jednotného frontu a predpokladom jej praktickej realizácie, zostávala mimo sústredenej pozornosti tak vo vnútrostraníckej diskusii roku 1924, ako aj na II. sjazde a dokonca aj na III. sjazde KSČ.

Sústredená pozornosť venovala sa aj národnostej otázke, pretože sa v tom čase národnostná otázka stávala už jednou z najaktuálnejších a páličivých otázok politického a hospodárskeho života v Československu, a potom to bola otázka veľmi zložitá a dlho nejasná. Patrila aj medzi tie problémy, ktoré I. riadny sjazd roku 1923 neriešil dôsledne z pozícií marxisticko-leninského chápania národnostnej otázky a ktoré teda vyžadovali previerku.² Diskusia o národnostnej otázke sa sústredila predovšetkým na riešenie národnostnej otázky nemeckej menšiny a na riešenie tzv. slovenskej otázky. V Čechách sa zaoberali touto otázkou predovšetkým Kreibich,³ Doležal⁴ a Štern,⁵ E. Burian,⁶ na Slovensku Klement Gottwald⁷ a vtedy ešte aktívny Július Verčík.⁸ Okrem týchto zásadných a najčastejšie diskutovaných článkov objavili sa v priebehu diskusie články k jednotlivým dielovým problémom národnostnej politiky KSČ, ktoré nezohrali v diskusii závažnejšiu úlohu.⁹ Pritom bol v tomto čase postoj jednotlivých diskutujúcich determinovaný nielen ich príslušnosťou k pravici alebo ľavici, ale do určitej miery aj ich príslušnosťou k slovenskému, českému alebo nemeckému revolučnému hnutiu. Je samozrejmé, že najlepšie predpokladý preniknúť do problematiky mal ten príslušník ľavice, ktorý okrem toho dobre poznal pomery v Čechách aj na Slovensku (Kl. Gottwald, E. Urx).

Fochopiť správne národnostnú problematiku za situácie, keď sa Česi

---

² Predmetom kritiky stali sa niektoré závery, prijaté na I. sjazde v oblasti národnostnej politiky, a požiadavky, za ktoré mala KSČ viesť do boja pracujúcich Slovenska, Zakarpatskej Ukrajiny a národnostných menšín, napr.: Odstránenie všetkých národnostných a jazykových nadpráv, vybudovanie samosprávy, úprava školstva, vypísanie volieb, peniaze nie na kasárne, ale na stavbu škôl, autonómiu Podkarpatskej Rusi, liberálnejší postoj v otázke štátneho príslušenstva. (Protokol I. sjazdu, *Tézy k národnostnej otázke*, 15—16.)

³ Komunistická revue 1924, 321, článok *Národnostní otázka v Československu*.

⁴ Doležal J., *Otázka národnostní v naší straně*, Komunistická revue 1924, 68, 118; *KSČ a národnostní otázka*, Komunistická revue 1924, 481.

⁵ Štern J., *Komunisté a sebeurčovací právo*, Komunistická revue 1924, 483.

⁶ *Protokol II. sjazdu*, Praha 1925, referát Edmunda Buriana, 116—121.

⁷ Gottwald Kl., *Národnostná otázka a komunistická strana*, Pravda chudoby, 30. 7. 1924.

⁸ Verčík J., *K národnostnej otázke Slovenska*, Pravda chudoby, 7. 9. 1924.

⁹ Pozri sériu článkov o národnostnej otázke, ktoré začali vychádzať 13. 12. 1924 v Pravde chudoby, ďalej Komunistickú revue, napr. články Winternitza, -r a pod.

a Slováci striasli národnostného útlaku nemeckého a maďarského a utvorili spoločný štát, v ktorom sa bezprostredne po národnodemokratickej revolúcii roku 1918 začal vyvíjať národnostný útlak v iných a komplikovanejších formách, nebolo jednoduché. Vytýčeniu konkrétneho akčného hesla v tejto oblasti bez súčasného presadenia celého radu ďalších hospodárskych a politických požiadaviek bránil komunistickej strane pomer síl na Slovensku,¹⁰ ktorý by uskutočnenie akejkoľvek formy samosprávy Slovenska zvrátil proti záujmom pracujúcich na Slovensku. Správne riešenie národnostnej otázky revolučným robotníckym hnutím v Československu bránili nálady a nesprávne koncepcie najrôznejšieho charakteru a pôvodu. Robotnícke hnutie na Slovensku a v národnostných menšinách ovplyvňovalo v tejto otázke nacionalistické hnutie šovinistickej a nacionalistickej buržoázie, ktorá dokázala napr. na Slovensku demagogickými heslami získať veľa prívržencov aj z radov širokých vrstiev pracujúcich. Táto skutočnosť mohla vyvolať a napr. na Slovensku roku 1923 skutočne vyvolať nacionalistický prúd aj v strane.

Na jar 1923 Vincent Mihalus, tajomník odborového Sväzu zemedelských a lesných robotníkov založil Medzinárodný sväz zemedelských a lesných robotníkov v Trnave s cieľom rozbiť jednotu československého revolučného odborového hnutia.¹¹ Mihalus bol ešte spolu s niekoľkými ostatnými rušiteľmi jednotnej odborovej organizácie vylúčený zo strany uznesením ÚV KSČ z 1. 5. 1923.¹² Koncom roku 1923 došlo k nacionalistickému vystúpeniu v strane na čele s Rudolfom Minárikom, tajomníkom žilinského kraja KSČ na Slovensku, s cieľom roztrieštenia komunistickej strany. Aj v tomto prípade sa strana rýchlo vyporiadala za súhlasu slovenského revolučného proletariátu s touto nacionalistickou úchyľkou. Nacionalisti vylúčení zo strany aj z revolučného odborového hnutia spojili sa koncom roku 1923 v úsilí založiť vlastnú stranu. Po ustavení prípravného výboru 25. 11. 1923 zvolali 9. 12. 1923 do Žiliny ustavujúci sjazd tzv. autonomickej komunistickej strany.¹³ Už skutočnosť, že sa na tomto sjazde zúčastnilo len 12 delegátov z celého Slovenska, hovorí o tom, že táto strana nenašla oporu medzi slovenskými revolučnými robotníkmi a po čase sa nevyhnutne úplne rozpadla.¹⁴

Zdá sa však, že nemenej nebezpečné boli aj niektoré chybné názory a závery v oblasti národnostnej politiky zo strany českých súdruhov, ktorí niekedy podliehali silným ilúziám o charaktere československého štátu, o jeho medzinárodnom postavení a o postavení Slovenska v Česko-

¹⁰ Podľa výsledkov volieb roku 1923 stala sa HSLS ďaleko najsilnejšou politickou stranou na Slovensku (približne 330 000 hlasov). Komunistická strana dostala 150 000 hlasov.

¹¹ Pravda chudoby, 20. 5. 1923.

¹² Pravda chudoby, 15. 5. 1923.

¹³ Pravda chudoby, 13. 12. 1923.

¹⁴ Zhodnotenie nacionalistickej úchyľky v Komunistickej strane Československa na Slovensku pozri Pravda chudoby, 11. 12. 1923, článok *Rozklad komunistickej strany?*

slovensku. Na I. riadnom sjazde komunistickej strany prejavili sa práve nesprávne názory tohto druhu. Na tomto sjazde sa prejavilo jednak podceňovanie národnostnej otázky, nepochopenie príčin nacionalistických prúdov na Slovensku a v nemeckom pohraničí a konečne nepochopenie nevyhnutnosti boja za osvojenie si základnej zásady marxistického riešenia národnostnej otázky, práva národov na sebaurčenie až do odtrhnutia. Sám druhý sjazd KSC roku 1924 znamená v tomto smere veľký pokrok, nakoľko túto zásadu uznáva a snaží sa ju dôkladne objasniť. No veľmi zložitá situácia a najmä veľmi nepriaznivý pomer politických síl na Slovensku sťažoval cestu vytýčeniu mobilizujúceho revolučného akčného hesla konkrétneho sebaurčenia Slovenska, ktoré, ako bolo už vtedy jasné z hľadiska revolučnej účelnosti, nespočívalo vo vytýčení akčného hesla odtrhnutia.

Pri posudzovaní a štúdiu problémov, pred ktorými stálo vtedy revolučné hnutie a ktoré sa riešili v priebehu týchto rokov, najdôležitejšia bola otázka taktiky jednotného frontu a hesla robotnícko-roľníckej vlády. Heslo robotnícko-roľníckej vlády a taktika jednotného frontu ustálili sa v čase medzi III. kongresom roku 1921 a IV. kongresom KI roku 1922. Oba tieto kongresy a predovšetkým III. kongres KI roku 1921, vtedy ešte za aktívnej účasti V. I. Lenina, zaoberali sa predovšetkým otázkou objektívneho zhodnotenia hospodárskej a politickej situácie v kapitalistických krajinách. Rozoberali stav triednych síl a postihli aj zmeny, ktoré revolučné hnutie v svetovom meradle zaznamenalo. Konštatovali odliv revolučnej vlny a tendencie upevňovania panstva buržoázie, rovnováhu triednych síl v svetovom meradle a uvažovali o najsprávnejšej a najúspešnejšej taktike zodpovedajúcej týmto zmenám. Touto taktikou sa ukázala byť taktika jednotného frontu. Ako mobilizačné heslo a dá sa povedať najbližší strategický cieľ bolo stanovené heslo robotnícko-roľníckej vlády. Táto vláda, ktorá sa k moci nemala dostať cestou ozbrojeného boja, mala uskutočniť významné zásahy v prospech robotníckej triedy aj ostatných pracujúcich, odovzdať fabriky pod robotnícku správu, ozbrojiť robotnícku triedu ap.¹⁵ Získavajúc postupne čoraz väčšiu podporu širších a širších vrstiev pracujúcich mala podlamovať silu kapitalistického poriadku aj v samých jeho základoch. Uskutočňovať však takúto politiku za vtedajšej situácie, za všeobecnej veľkej neskúsenosti komunistických strán, ich teoretickej neujasnenosti a ideologickej slabosti, ukázalo sa veľmi ťažkým problé-

---

¹⁵ Konkrétne predstavy o programe a poslaní robotnícko-roľníckej vlády zo strany vedenia KSC roku 1923 vyjadruje rezolúcia k tejto otázke, prijatá I. riadnym sjazdom KSC: „Dělnická vláda postarala by se o to, aby do absolutismu byl zjednan průlom tím, že podíl na správě průmyslu, zemědělství a bank byl vedle dosavadních majitelů dán také dělnictvu (prostřednictvím řádně vybudovaných závodních rad) a státu (prostřednictvím orgánů dělnické vlády).“

Dělnická vláda v ČSR zavedla by národnostní spravedlnosti a bratrské soužití všech národů, pokud tyto v rámci dnešní společenské soustavy jsou vůbec možny. Stejně tak by bylo její povinností starat se o zcela novou dělnickou zahraniční politiku.“ (Protokol I. riadneho sjazdu KSC, Praha 1923, 12.)

mom. Na príklade robotnícko-roľníckej vlády v Nemecku — v Sasku a Durynsku — ktoré boli ustavené na jeseň 1923, ukázalo sa, akých nebezpečných chýb sa môže komunistická strana dopustiť, keď nie je stranou revolučnou a vyspelou a keď je jej partnerom skúsená a silná sociálna demokracia. V súvislosti s kritikou Brandlerovej koncepcie robotnícko-roľníckej vlády došlo na V. kongrese roku 1924 aj k ostrej kritike poňatia tejto vlády zo strany Komunistickej strany Československa, ako sa prejavilo aj na I. riadnom sjazde roku 1923.¹⁶ My dnes môžeme povedať, že veľké nejasnosti okolo tejto taktiky vznikli nielen preto, že samy komunistické strany neboli ešte stranami boľševickej nekompromisnosti a teoretickej nejasnosti, ale aj preto, že za vtedajšej situácie nebolo samej KI dobre možné jasne formulovať otázku a tak predísť prípadným nedorozumeniam. Išlo teda viac-menej o pokus pružného prispôsobenia taktiky a stratégie komunistických strán vtedajšiemu odlivu revolučnej vlny, ktorý nemohol byť vtedy ešte realizovaný pre veľkú nevyspelosť väčšiny komunistických strán.

Robotnícko-roľnícka vláda stala sa prirodzene stredom pozornosti tak na V. kongrese KI, ako aj vo vnútrostraníckej diskusii KSC. No vzhľadom na to, že KI nakoniec formulovala svoje stanovisko tak, akoby nešlo v otázke robotnícko-roľníckej vlády o nič iného ako o pseudonym diktatúry proletariátu, akoby nešlo o koalíciu s ľavicovými sociálnymi demokratmi, dostala sa táto taktika vlastne mimo sporov, dohadov a diskusií, nakoľko dojem diktatúry proletariátu, cesty k nej a jej obsah bol mimo pochyb. Závažnejšou otázkou bola otázka postoja komunistickej strany k porážke nemeckej robotníckej triedy. Prirodzene, že celkové chápanie hospodárskej situácie a tým perspektív revolučného hnutia v celosvetovom meradle sa prejavilo aj v tomto smere. KI a ľavicové smery v medzinárodnom revolučnom robotníckom hnutí Brandlerovu taktiku, jeho nerozhodnosť a vzdanie sa boja za bezprostredné dobytie politickej moci revolučným proletariátom kritizovali a robili Brandlerovo vedenie zodpovedným za porážku revolučnej robotníckej triedy v Nemecku roku 1923. Právě smery v komunistickom hnutí a medzi nimi aj pravica v KSC vtedy nesúhlasili fakticky s týmto hodnotením situácie, stotožňovali sa s Brandlerovým vedením v jeho oportuniste a opatrníctve. Ani na brnenskej konferencii v máji 1924 nezaujali rozhodnejšie stanovisko k nemeckým udalostiam, hoci zaujať rozhodné stanovisko bolo vtedy veľmi dôležité, aby sa vyvodilo správne poučenie pre celé robotnícke hnutie. Podobne sa nerozhodne stavali aj k otázke vystúpenia ruskej opozície. Táto opozícia začala roku 1923 hystericky presadzovať svoje názory na riešenie niekto-

---

¹⁶ Predmetom kritiky zo strany V. kongresu a ľavice KSC stalo sa poňatie robotnícko-roľníckej vlády, vyjadrené najmä v tejto pasáži rezolúcie I. sjazdu o jednotnom fronte a robotnícko-roľníckej vláde: „Jest to (robotnícko-roľnícka vláda — Z. H.) pokus dělnické třídy prováděti dělnickou politikou v rámci a po výtte prostředky měšťácké demokracie za podpory proletářských orgánů a proletářských masových hnutí.“ (*Protokol I. sjazdu*, 12.)

rých vnútropolitických i zahraničnopolitických otázok Ruska. Vo vnútrostraníckom živote presadzovala pod vedením Trockého potrebu slobodnej existencie frakcií. Otázka nebezpečenstva frakcií a ich nedoziernych následkov pre uvedenie, jednotu a pevnosť revolučnej triedy a celého hnutia bola vtedy a jestvuje aj dnes v celej šírke svojej škodlivosti. Táto otázka nastolená Trockým upútala na seba prirodzene prvoradáú pozornosť. Blahovoľný postoj k vystúpeniu Trockého patrilo v rokoch 1923—1924 medzi charakteristické znaky sociálnodemokratizmu v komunistických stranách.

Vo vnútrostraníckej diskusii riešila sa v podstate ešte jedna otázka, ktorá nepatrila priamo medzi nastolené problémy bolševizácie. Bola to otázka kompetencie Komunistickej internacionály. KI ako štáb najosvedčenejších revolucionárov svetového revolučného hnutia zohrala veľkú úlohu v prerode komunistických strán. Nevyhnutnosť skončiť rúzne so sociálnodemokratickými prežitkami viedla preto KI k pravidelnému vymieňaniu skúseností na kongresoch a zasadaniach EKI, k vyvodzovaniu záverov z víťazných i porazených revolučných zápasov jednotlivých komunistických strán. Bez pomoci KI by sa revolučné hnutie nebolo tak rozhodne vymanilo z ciest pravých a pesimistických nálad z časov demokraticko-pacifistickej éry a dočasnej stabilizácie kapitalizmu. Celý rad správnych a plodných uznesení a rozhodnutí EKI a KI z týchto rokov sú najlepším dôkazom múdrosti najlepších síl medzinárodného revolučného hnutia.

V bolševizačnom procese KŠČ zohrala KI veľkú úlohu. Ľavica pochopila pravý význam KI, hájila a presadzovala autoritu KI. Pravica, najmä po ostrej kritike jej terajšej činnosti na V. kongrese KI, stavala sa, aj keď nie otvorene, proti uplatňovaniu vplyvu KI. Jej čestní predstavitelia, ktorí zostávali v radoch revolučného hnutia a strany, pochopili túto otázku správne až v priebehu bubničiády roku 1925, keď sa práve zásluhou KI rokovanim v československej komisii na zasadnutí EKI a za pomoci predovšetkým predstaviteľov KSSS zabránilo roztržke strany.¹⁷

II. sjazd KŠČ bol vlastne dovŕšením a zhodnotením vnútrostraníckej diskusie. O niektorých otázkach sa diskusia už ani nevedla (národnostná otázka, odborová, organizačná prestavba). Ku všetkým závažným otázkam prijali na sjazde cenné uznesenia, ktoré boli výsledkom práce sjazdových komisii a tam predovšetkým zástupcov ľavice. Tieto komisie, určené sjazdom pre vypracovanie uznesení a rezolúcií pre všetky dôležité problémy, vykonali vôbec záslužný a cenný kus práce. V celom rade problémov zaujali a presadili správne stanovisko práve tieto komisie.

Pre dokreslenie obrazu diskusie pred a na II. sjazde treba si všimnúť ešte aj tú skutočnosť, že niektorí diskutéri sa zapájali do diskusie na

¹⁷ K tejto otázke sa vyjadril Šmeral na III. sjazde KŠČ v súvislosti s hodnotením zasadania československej komisii na EKI: „Právím přímo, že mně a řadu jiných soudruhů... zkušenosti uplynulého roku učinili bolševicky dokonalejšími v tom smyslu, že zvýšena byla naše důvěra v kolektivní zkušenosti Internacionály a v Internacionále zejména naše důvěra v kolektivní zkušenost starého jádra ruské strany...“ (*Protokol III. sjazdu*, Praha 1925, 35.)

strane ľavice alebo pravice bez toho, že by boli dostatočne informovaní a oboznámení s materiálmi z V. kongresu a že by správne chápali pravé príčiny a zmysel celého procesu. Títo súdruhovia, najmä pokiaľ sa prikláňali k ľavici, prikláňali sa inštinktívne a živeľne. Na druhej strane pri pravici zotrúvali a najmä na druhom sjazde ju hájili niekedy súdruhovia z prostej citovej náklonnosti k starým skúseným a známym bojovníkom, zatiaľ čo mladí, väčšinou neznámi príslušníci ľavice vzbudzovali v nich nedôveru a obavy o ďalší osud strany. Nešlo teda vždy o prísne vecné hodnotenie uplynulej činnosti KSCĽ a triezve uvažovanie o najlepšej konštelácii nového výkonného výboru. V celom procese hovorili a mali význam aj ľudské citové momenty. Je známe, že voľba na II. sjazde KSCĽ dopadla v prospech ľavice. V novom ÚV KSCĽ bolo 18 členov ľavice a 14 členov pravice. Je rovnako známe, že tým sa bolševizačný proces neuzavrel, ale že veľkým vnútrostraníckym krízam strana ešte len išla v ústrety.

V priebehu celej diskusie roku 1924, hocako ostro vedenej, nevyskytli sa vážne prípady porušenia straníckej disciplíny, frakčných pokusov, pokusov o ohrozenie jednoty strany. Napätá situácia okolo voľby nového vedenia na II. sjazde sa uvoľnila ešte na sjazde z veľkej časti zásluhou zástupcu KI s. Manuilského, ktorý na jednej strane síce váhou svojej autority podporil ľavicu, no na druhej strane zabránil zaznávaníu dovtedajšej činnosti vedenia KSCĽ a jednoznačnému odmietaniu obetavej práce napr. Šmerala. No už za niekoľko mesiacov prešla strana vnútrostraníckou krízou so všetkými sprievodnými zjavmi, aké podobné javy prinášajú — s vystúpením frakcií, dezorientácie niektorých vrstiev členstva a pod. Ak sa doteraz niekedy zdôrazňovalo, že koreň budúcich a ďalších sporov a pravých úchyľiek vo vnútri strany spočíval v tom, že sa na II. sjazde vlúdili do kontrolnej komisie pravé živly, je to prirodzene správne len čiastočne a príčina nie je prvoradá. Hlavnou príčinou je postupujúca stabilizácia kapitalizmu a tým trvajúci základ vzrastu nových teórií o pasivite nás a o ochablosti revolučného robotníckeho hnutia. Bezprostrednou príčinou bola vlna zostrených triednych bojov, ktorou Československo prešlo v zime 1924—1925. Tejto sa bolo treba postaviť na čelo. Strana a jej činnosť po II. sjazde zaznamenávala síce veľmi sľubnú stúpajúcu tendenciu a rad úspešných akcií, najmä proti drahotе v zimných mesiacoch rokov 1924—1925. No vo vlne protidrahotného rozhorčenia vo februári 1925, keď bolo možné vyviešť státisícové masy do protestných demonštrácií, ako pri dôkladnej skúške sa objavili slabiny strany a najmä charakter a sila pravých úchyľiek, stelesnených vtedy v Bubníkovi a jeho prívržencoch.

V týchto časoch pokračuje aj proces ďalšej diferenciacie pravice, kde starí súdruhovia okolo Šmerala, aj keď prejavovali určitú zhovievavosť voči Bubníkovi a pravičiarom, predsa sa od tejto skupiny líšili a tvorili tzv. historickú pravicu na rozdiel od pravých a likvidátorských tendencií bubníkovcov.¹⁸ Nebezpečná činnosť bubníkovcov v strane nevyrástla

¹⁸ Ku spojeniu ľavice s historickou pravicom v jeden blok k spoločnému boju

ani tak zo sociálnodemokratických tradícií ich vlastnej činnosti, ako zo živelného podľahnutia reformistickým náladám, z neschopnosti postihnúť vzostup revolučného vrenia v zimných mesiacoch 1924—1925. Okrem toho sú u Bubníka známe aj niektoré osobné negatívne vlastnosti, ktoré majú v určitých okamihoch tiež svoj význam, ako bol sklon k intrigám, osobná samolúboosť a pod. Vnútrostranícka kríza okolo bubnikiády po vylúčení Bubníka a vydaní brnenského memoranda sa vyriešila ešte pred III. sjazdom KSČ jednak na zasadnutí rozšírenej EKI, jednak v novej vnútrostraníckej diskusii. Táto vnútrostranícka diskusia neriešila taký rozsiahly komplex otázok stranického života ako prvá vnútrostranícka diskusia. Bola zameraná skôr na konkrétne udalosti vo februári 1925, na sabotovanie protidrahotných demonštrácií zo strany vedenia pražského kraja na čele s Bubníkom. V tejto diskusii mala ľavica dostatok argumentov a okrem toho nevystupovala proti tejto pravej úchylke osamotená, ale v bloku s historickou pravicoú, ktorá sa fakticky v tom čase stala centrom. Tým sa celá situácia značne uľahčila, aj keď došlo k jej skomplikovaniu najmä vtedy, keď sa pravica bránila osočovaním príslušníkov ľavice, napríklad Siedlera a Verčika, a snažila sa začať boj za očistu strany od skorumpovaných živlov. Pretože mala v ruke skutočne niektoré argumenty proti nesprávnemu počínaniu týchto súdruhov, podarilo sa jej na čas odvrátiť pozornosť od vlastného previnenia.¹⁰ Zostáva však faktom, že bubnikiáda bola zlikvidovaná ešte pred III. sjazdom KSČ a že úloha III. sjazdu v tomto smere spočívala v zhodnotení krízy, ktorou strana v uplynulých mesiacoch prešla. Význam III. sjazdu spočíva však predovšetkým v preverení boľševizačného úsilia v období od II. sjazdu a v prijatí významných uznesení pre všetky oblasti politiky strany. Závažnosť týchto uznesení neprekračuje však závažnosť, rámec a význam uznesení II. sjazdu.

Po III. sjazde KSČ, ale predovšetkým bezprostredne pred a po IV. sjazde KSČ roku 1927 badať pomerný pokoj vo vnútrostraníckom živote, ak máme na mysli pomernú ochablosť ideologického života strany, prejavy sebauspokojenia, najmä zo strany Jílkovho vedenia, a nedostatok ostražitosťi v strane voči znovu narastajúcim pravým náladám a názorom. Keď dočasná stabilizácia kapitalizmu na jednej strane dosiahla vo väčšine krajín svoj vrchol a keď na druhej strane prišla roku 1927 ďalšia vlna zostrených

---

proti likvidátorom došlo na zasadnutí rozšírenej EKI v marci 21. 3. — 6. 4. 1925 (Pozri Reimann P., *Dějiny KSČ*, Praha, 165.)

¹⁰ Obvinenie sa týkalo z členov ľavice v ÚV KSČ predovšetkým Verčika. Verčika obviňovali z nesprávneho postupu vo finančných otázkach pri likvidácii družstva, v ktorom bol Verčik za KSČ členom. Nesprávnosť jeho chovania spočívala v tom, že pristúpil na rozdelenie finančnej hotovosti družstva medzi zúčastnené politické strany. Pri hodnotení bubnikiády však nemôže ísť o skúmanie tohto Verčikovho previnenia, ale predovšetkým o snahu pravice odvrátiť pozornosť zameranú do toho času takmer výlučne na jednotlivé skutočnosti februárových udalostí, čo sa jej aj čiastočne podarilo. Verčik bol vylúčený zo strany. Jeho vylúčenie sa však z rozhodnutia medzinárodnej kontrolnej komisie KI 28. 3. 1925 zrušilo (Pravda chudoby, 1. 4. 1925).

triednych bojov, prejavujúca sa v rade demonštračných prejavov proti racionalizácii, prejavov medzinárodnej solidarity a štrajkov, dokázalo sa tretí raz a najvypuklejšie, že sa strana ešte nevyporiadala dôkladne so sociálnodemokratickými prežitkami, že nevedla dostatočne nekompromisne boj za prestavbu strany na závodné bunky, za správnu politiku v odboroch, za správnu roľnícku a národnostnú politiku, že nemá za sebou v dôsledku toho masu, že je od nás odtrhnutá. Veľká porážka Červeného dňa 6. 7. 1928 v Prahe stala sa začiatkom ďalšej, tretej a poslednej etapy boja za boľševizáciu. Na čele tohto boja stojí už Klement Gottwald. Klement Gottwald mal veľké predpoklady stať si na čelo novému ľavému a zdravému prúdu v strane a definitívne doviest' boj proti pravici všetkých odrôd v strane k víťazstvu. Týmito veľkými prednosťami boli jeho veľká teoretická vyspelosť a jeho veľké skúsenosti v praktickej revolučnej práci najmä v slovenskom revolučnom hnutí, kde pôsobil od roku 1921 fakticky až do roku 1926. Na Slovensku mal Kl. Gottwald možnosť pochopiť závažnosť niektorých otázok, ktoré boli aj ústrednými otázkami boľševizačného procesu — a to otázku stabilizácie kapitalizmu, jeho príčin a jeho opôr v Československu, ďalej otázku spojencov (otázka roľnícka a národnostná), otázku jednotného frontu, otázku charakteru Československej republiky, imperialistickej politiky českej buržoázie na Slovensku a podobne. Kl. Gottwald radom článkov ešte pred rokom 1924 a pred Červeným dňom dokázal, že presne chápe úlohy strany v období dočasnej stabilizácie kapitalizmu. Preto po porážke Červeného dňa, ktorá je najmä v spisoch Kl. Gottwalda dostatočne podrobne objasnená, stal si oprávnené a prirodzene na čelo poslednej etapy boľševizačného zápasu. Prirodzene, posledná etapa bojov a riešenie tejto druhej vážnej vnútrostraníckej krízy v strane nebolo jednoduché a bezbolestné. Ľavica tentoraz zaútočila nielen proti Jílkovej pravici, ale znovu aj proti nositeľom sociálnodemokratizmu, proti ktorým sa fakticky od III. sjazdu boj v strane nevedol. Ostrosť diskusie a závažnosť obvinení celej pravice prirodzene provokovali aj širší prúd odporu nielen stúpcov Jílka a jeho názorov, ale aj tzv. starej gardy, celého radu starých poctivých príslušníkov pravice a konečne aj ultraľavej úchylky, ktorá sa v strane formovala ešte pred Červeným dňom.²⁰ Jej úchylka spočívala naopak v nedocenení stabilizácie kapitalizmu a tým automaticky v nesprávnom pochopení celého radu ďalších otázok, predovšetkým otázok taktiky strany — taktiky jednotného frontu, parlamentnej práce, práce v odboroch a podobne. Kríza zasiahla tentoraz aj revolučné odborové hnutie, kde najmä po V. sjazde došlo k diferencovaniu medzi pravcou a ľavicou až k vyvrcholeniu v Haisov likvidátorský pokus o rozbitie odborov. V. sjazd,

²⁰ V období do Červeného dňa existovalo v strane niekoľko opozičných smerov, ktoré však silou svojho vplyvu na rady členstva KSC a revolučného proletariátu neboli významné. Boli to tieto smery: a) ultraľavý (Michalec, Neurath), b) brnenský oportunisti (Ečer, Kovanda), c) likvidátori (Skála, Gorovský, Hula, Görlich). Podrobne pozri Komunistickú revue 1927, 808 a Rudé právo, 1. 3. 1928

hoci tam prítomní delegáti jednomyselne prijali rezolúcie a uznesenia, znamenajúce radikálnu nápravu pomerov v strane, a hoci si V. sjazd zvolil nový ústredný výbor, zložený prevažne z predstaviteľov ľavice na čele s Kl. Gottwaldom, neznamenal ešte definitívny koniec boja s pravými úchylkami. Práve voľba a nový ústredný výbor, ktorý sa skladal okrem starých zaslúžilých a poctivých súdruhov Šmerala a Zápotockého zo súdruhov mladých a širšej straníckej verejnosti nedostatočne známych, vyvolal a sústredil na seba posledný nápor. Po V. sjazde dochádza k pokusu o rozkol nielen v odboroch, ale aj v strane. Vznikla tzv. opozícia starých súdruhov na čele s Munom. Opozícia vlastnila niekoľko časopisov²¹ a listovne vyzývala starých súdruhov k záchrane strany „pred mladými, neskúsenými živlami“. Z tohto času sa datuje aj vystúpenie skupiny spisovateľov zo strany a ich opozičné vyhlásenie.

V týchto časoch používala opozícia na Slovensku ako argumenty proti novému Ústrednému výboru okrem iného napr. výsledky veľkého poľnohospodárskeho štrajku na juhozápadnom Slovensku v máji 1929. Tento boj sa skutočne pre štrajkujúcich neskončil víťazne. No korene porážky nespočívali v politike nového vedenia, ale predovšetkým v samých zvláštnostiach charakteru slovenského revolučného hnutia (jeho prudká živelnosť a radikálnosť) a na druhej strane v samom charaktere strany na Slovensku v tom čase a v samom charaktere vtedajších vodcov štrajku (sklony k podceňovaniu organizačnej stránky štrajkového zápasu, sklony k demagógii a ľavičiarstvu). Neschopnosť a nedostatok vôle opozície posúdiť objektívne situáciu a seriózne argumentovať dokumentuje v tomto prípade skutočnosť, že štrajk sa pripravoval už dávno pred V. sjazdom, o čom vedeli nielen príslušníci strany, ale aj úrady a polícia.

Jednou z príčin, ktorá však zabránila rozkolu strany a ktorá definitívne skoncovala aj túto fázu zápasu, bola skutočnosť, že nový ústredný výbor bol vlastne prvý raz od druhého sjazdu úplne jednotný a že jeho jednota vedela stmeliť aj rady strany a revolučného hnutia. Upevnila sa vnútrostranícka disciplína a jej rušitelia sa potrestali prísne až vylúčením zo strany. Pomerne rozsiahle vylučovanie príslušníkov frakcií zo strany bolo vlastne prvou dôslednou čístkou v strane od živlov, ktoré prestávali byť cenným činiteľom v strane, nakoľko ohrozovali jej jednotu. A konečne nemenej významnou skutočnosťou, ktorá uľahčila situáciu nového vedenia a vrátila veľkú časť súdruhov do strany, bola prudká zmena hospodárskej a politickej situácie — príchod ťažkej a hlbokkej hospodárskej krízy na celom svete. Dočasný rad stabilizácie prestala byť tým okamihom diskutabilná a tým celý rad ďalších problémov a názorov na taktiku strany, pasivitu nás a podobne.

Konečne rad úspešných zápasov, radikalizácia robotníckej triedy a najmä úspešný štrajk na Mostecku roku 1932 získali vedeniu strany aj Klementovi Gottwaldovi veľkú dôveru a autoritu.

²¹ Obrana slobody (ústredný orgán — Kladno), Robotník a Dělník (odborové časopisy).

Pri skúmaní priebehu procesu boľševizácie a jeho zvláštností je na mieste pozastaviť sa ešte nad otázkou priebehu a charakteru tohto procesu na Slovensku v porovnaní s českými krajinami.

Odlíšny hospodársky a politický vývin tak pred rokom 1918, ako aj po roku 1918 dávajú tušiť aj niektoré zvláštnosti a odlišnosti v charaktere revolučného hnutia a tým aj vnútrostraníckeho vývinu samého v rokoch 1924—1929. Odlíšnosť boľševizačného procesu na Slovensku v porovnaní s jej priebehom v českých krajinách sa už konštatovala. Hovoril o nej Stalin na zasadnutí EKI roku 1925,²² píše o nej P. Reiman v svojej práci.²³ Jej najvýraznejší rys spočíval v tom, že prebiehala ľahšie ako v priebehu vnútrostraníckej diskusie roku 1924, tak na II. sjazde a v čase bubniády. Menej už po Červenom dni, keď aj na Slovensku vznikol v priebehu vtedajšej diskusie pomerne silný opozičný prúd. Určitá odlišnosť procesu sa fakticky konštatovala aj v samom jeho priebehu, keďže mohla vzniknúť vtedy v radoch strany mienka, že v boľševizačnom procese ide o spory medzi českými komunistami a komunistami národnostných menšín a Slovenska. Stalin na zasadnutí EKI upozornil, že tu ide len o dôsledok biednejšieho hospodárskeho položenía pracujúcich vyvolávajúceho radikálnosť revolučného hnutia. Niektorí sa napr. okrem iného domnievajú, že to bolo tak preto, že mnohí príslušníci revolučného hnutia na Slovensku nechápali dostatočne podstatu sporov, a preto ľahšie sympatizovali s temperamentnou ľavicou, ktorá na Slovensku mala svojich stúpenčov v najvyšších predstaviteľoch strany. Príčin je samozrejme viacej a zasluhovali by podrobné skúmanie a rozbor. V niektorých prácach sa tvrdilo, že stranícke rady sa prihlásili inštinktívne ku Klementovi Gottwaldovi, ktorého poznali, čo je pravda len z veľmi malej čiastky, pretože Klement Gottwald vstupuje do stredu zápasu fakticky až po Červenom dni a nám ide predovšetkým o odlišnosti, ktoré sa výraznejšie prejavili pred II. sjazdom a po ňom. Hospodárska a politická situácia na Slovensku, ťažký priebeh povojnovej hospodárskej krízy v rokoch 1921—1923, oneskorená a len čiastočná dočasná stabilizácia kapitalizmu vtlačila tu, pochopiteľne, niektoré významné rysy jednotlivým etapám boľševizácie. Napríklad roľnícka otázka, ktorej naliehavosť si vynútila na Slovensku riešenie skôr ako v Čechách, stála tu v diskusiách mimo sporov a dohadov. Podobne otázka charakteru stabilizácie, aktivity más a pod.

Na druhej strane revolučnejšie robotnícke hnutie a ostrý triedny boj strhol na Slovensku aj niektoré čisto malomeštiacko-radikálne živly, ktoré sa však v priebehu času z radov revolučného hnutia zase vylúčili. Na Slovensku sa tak napr. mnoho povojnových, nanajvýš exponovaných revolucionárov vyradilo zo strany aj hnutia, hoci nepatrili k niektorým vyhraneným ideologickým — pravým, ultraľavým alebo iným úchyľkám (Svetlík, Darula, Kršiak, Koreň a konečne aj Verčík). Títo činitelia, v jed-

²² Stalin J. V., *Spisy VII.*

²³ Reimann P., *Dějiny KSČ*, Praha 1931, 140—147.

notlivých etapách na najvýznamnejších funkciách v strane, zanesli do komunistickej strany na Slovensku niektoré nebezpečné rysy anarchizmu, podceňovania organizačnej práce a práce administratívnej. V časoch vnútrostraníckeho zápasu v rokoch 1924—1925 stáli zväčša na strane ľavice a vedeli, najmä Verčík, strhnúť za sebou aj masy, no v priebehu nasledujúcich rokov sa prejavili tým nepriaznivejšie práve spomínané škodlivé črty malomeštiackeho radikalizmu.

Sám charakter komunistickej strany na Slovensku okrem jeho záporných črt, akými bola predovšetkým teoretická slabosť, ďalej nedostatky v administratívnom a organizačnom živote, mal však niektoré prednosti v porovnaní s charakterom komunistickej strany v Čechách, ktoré mali svoj priamy dôsledok v prvých rokoch boľševizačného procesu. Bola to mladosť strany a tým aj prístupnosť väčšiny členstva k tomu novému a smelému, čo ľavica do straníckeho života prinášala a čo presadzovala.

Aj rozbor bývalej politickej príslušnosti členov strany z roku 1923 hovorí v prospech komunistickej strany na Slovensku a pomáha vysvetľovať korene ľahkosti priebehu boľševizačnej krízy roku 1924 a vnútrostraníckej krízy roku 1925. Zatiaľ čo v Čechách bolo 60—89 % členov strany bývalými príslušníkmi sociálnej demokracie, na Slovensku je to len 49—54 %.²⁴

Zdá sa teda celkom logické, že práve slovenskí komunisti Fried, Čulen, Pfeilmayerová a iní tvorili väčšinu ľavice, ktorá vystúpila na V. kongrese KI roku 1924 a vyhlásila svoj súhlas s ostrou kritikou dovtedajšej činnosti KSČ. Je logické aj to, že zatiaľ čo napr. v priebehu bubníkiády a vnútrostraníckej diskusie roku 1925 zaznamenala strana v Čechách a na Morave určitý úbytok členstva, na Slovensku je tento úbytok menší alebo nepatrný. Košický kraj dokonca v samom priebehu diskusie získal až 6 % nových členov.²⁵

Nedostatky komunistickej strany na Slovensku prejavili sa však akoby nahromadené v rokoch 1928—1929.

Príchod dočasnej stabilizácie kapitalizmu na Slovensku, aj keď oneskorený, otvoril aj tu v komunistickej strane dvere reformizmu a pesimizmu, ktorého najrukolapnejším dôkazom je Hlohovské memorandum. Hlohovské memorandum hlásalo nedôveru v možnosť zrevolucionizovania roľníckej chudoby a šírilo názory nezakryto porazenecké („Radikálne robotnícke hnutie nachádza sa v agónii. Každý chce žiť pre seba, pre svoj užší krúžok, pre svoju rodinu. Doba veľkého idealizmu v širokých masách minula...“ atď.)²⁶ a zaradilo sa tak svojím charakterom do jedného radu s Brnenským memorandom, medzi najvýrečnejšie prejavy zarytého pravičiarstva v strane v rokoch 1924—1929.

Hlohovské memorandum nezostalo ojedinelým výrazom likvidátorských snáh KSČ na Slovensku v rokoch 1928—1929.

²⁴ Zpráva k II. riadnemu sjazdu KSČ, Praha 1924, V. a XXVIII.

²⁵ Protokol riadneho III. sjazdu KSČ, Praha 1925, 10.

²⁶ Protokol V. sjazdu KSČ, Praha 1929, 14.

Roku 1929 po V. sjazde vznikla tzv. opozícia na Slovensku, ktorá sa organizovane združovala v pomerne početnú frakčnú skupinu, vydávala letáky, písala otvorené listy, organizovala samostatné schôdzky alebo opozičné vystúpenia na riadnych schôdzkach strany a koncom roku 1929 vydala vlastné programové vyhlásenie ohrozujúc tak zámerne jednotu straníckej organizácie — jedinú zbraň — ako hovorí Lenin, ktorú má proletariát v boji proti kapitalizmu.²⁷

Opozícia na Slovensku bola prirodzene v stálom spojení s opozíciou v Čechách na čele s Munom. Prijímala inštrukcie, odoberala tam vydávaný časopis, korešpondovala, podávala zprávy a plnila príkazy. 8. 12. 1929 zišla sa krajinská konferencia opozície v Hlohovci za účasti 66 delegátov, ktorá rozhodla okrem iného o začatí rozbíjačskej činnosti v odboroch, o prestúpení príslušníkov opozície z odborovej organizácie, vedenej A. Zápotockým, do odborov, vedených likvidátorom Haisom.

Vnútrostranícka kríza v KSČ sa na Slovensku prekonala vďaka približne tým istým faktorom, ktoré pomohli prekonaniu krízy v KSČ v Čechách a na Morave. Pre slovenské revolučné hnutie zohralo v tomto smere iste nemalú úlohu aj zriadenie krajinského sekretariátu KSČ v Bratislave, čím sa poskytovala slovenským komunistom možnosť bezprostrednejšieho riadenia života strany a pružnejšieho usmerňovania revolučného hnutia na Slovensku a Zakarpatskej Ukrajine v porovnaní s predchádzajúcim obdobím, keď Slovensko malo len svojho inštruktora pri ÚV KSČ v Prahe.

Podrobnejšie štúdium a rozbor jednotlivých materiálov zo života strany v rokoch 1924—1929 dáva možnosť zamýšľať sa nad bolševizačným procesom v jeho zložitosti, pochopiť zákonitosti procesu, tendenciu vývinu medzinárodného revolučného hnutia v období upevňovania panstva buržoázie a dočasnej stabilizácie kapitalizmu, tendenciu, ktorá sa prejavuje vo väčšine komunistických strán kapitalistických krajín, i špecifické rysy, ktorými jednotlivé komunistické strany tento proces obohacujú.

Зденка Голотикова

ПРОЦЕСС БОЛЬШЕВИЗАЦИИ КПЧ В 1924—1929 гг.

Процесс большевизации КПЧ в 1924—29 гг. был борьбой левых за революционное направление компартии, за полную перестройку ее политической работы, за освобождение компартии от социал-демократических пережитков. Процесс большевизации был совершенно законным явлением в развитии большинства коммунистических партий, находящихся приблизительно в одинаковых условиях и выросших из тех же корней, что и компартия Чехословакии.

Закономерность процесса большевизации не исключает специфики, отвечающей развитию революционного рабочего движения в отдельных странах, сегодняшнему состоянию классовых сил, экономическому и политическому положению. Если рассматривать процесс большевизации в 1924—29 гг., мы находим, что решающие моменты главной борьбы за правильное направление партии проходили во время внутривнутрипартийной дискуссии до II съезда, на II съезде, во внутривнутрипартийной дискуссии до III съезда и во

²⁷ ÚD KSS, spisy Krajinského úradu v Bratislave č. 72 847.

время дискуссии до V и на V съезде в 1929 г. От III съезда в 1925 г. вплоть до IV съезда в 1927 г. можно наблюдать в некоторой степени замедление этого процесса.

Во время прохождения внутрипартийной дискуссии до II съезда речь шла о проверке предшествующей политики партии и о принципах дальнейшей политики, о целом ряде важных вопросов — о национальном вопросе, о тактике единого фронта, о профсоюзной политике, о перестройке организации партии и т. д. II съезд являлся завершением и оценкой внутрипартийной дискуссии. Подвести результаты дискуссии, составить резолюции на основе этих результатов на съезде было прежде всего задачей съездовских комиссий. Обоуждение как таковое на съезде сыграло свою роль в борьбе за новый характер руководства партии, которое должен был избрать съезд. Благодаря усилиям представителя Коминтерна т. Мануйльского удалось обеспечить большинство левых — 18 левых было избрано в новый ЦК компартии Чехословакии против 14 правых.

И уже через несколько месяцев партия переживала новый тяжелый внутрипартийный кризис, известный под названием „бубниковщины“. Правые, сосредоточенные вокруг Бубника, обнаружили себя в волне демонстрационных выступлений против дороговизны в феврале 1925 г. Внутрипартийный кризис был разрешен после исключения из партии Бубника еще накануне III съезда на заседании Исполкома Коминтерна и во время последующей внутрипартийной дискуссии.

В период между III и IV съездами в 1927 г. и после IV съезда до некоторой степени все успокоилось в внутрипартийной жизни, но чувствовался какой-то новый под'ем правых настроений в революционном движении. Когда временная стабилизация, с одной стороны, достигла своей вершины и когда, с другой стороны, в 1927 г. появилась новая волна обостренной классово-борьбы, демонстраций, забастовок и проявлений международной солидарности, в третий раз стало очень ясно, что партия до конца еще не устранила социал-демократические пережитки и что она оказалась оторванной от масс. Крупное поражение „Красного дня“ в 1928 г. явилось началом третьего и последнего этапа борьбы за последовательную большевизацию партии. Во главе этой борьбы встал К. Готвальд, который имел все предпосылки для того, чтобы возглавлять настоящее правильное направление в партии и обеспечить окончательную победу левых. Его большими преимуществами были высокое теоретическое сознание и большой опыт практики революционной борьбы. Левые на этот раз выступили не только против илковцев, ответственных за последние неуспехи партии, но и против остатков социал-демократических пережитков. Острота дискуссии и важность обвинений, возложенных на правых всех мастей, явились причиной серьезного сопротивления не только со стороны защитников Илка, но и со стороны старых приверженцев „исторической правды“ и в конце концов и у ультраправого крыла, формирующегося в партии еще до „Красного дня“. Одной из причин, воспрепятствующих партийному расколу и окончательно завершивших и эту фазу борьбы явилось то, что в новом ЦК во главе с К. Готвальдом, избранном на V съезде, было полное единодушие и это единодушие сплотило ряды и революционного движения. Дальнейшим событием, облегчившим положение нового ЦК было новое быстрое изменение экономического и политического положения — наступление большого экономического кризиса 1929—34 гг. Радикальные действия рабочего класса, успешная борьба под руководством нового ЦК положили конец дискуссиям о характере стабилизации капитализма и о пассивности масс и придали тем самым руководству партии еще большее доверие и авторитет.